

A KARCAGI MÚZEUM ALAPÍTÁSA ÉS ELSŐ LELTÁRA

I. A karcagi múzeum alapítása

A karcagi múzeum alapításának történetéről sokan írtak már. Ezek a kutatók - Péter László, Balassa Iván, S. Kovács Ilona, Bereczki Ibolya és mások - azt állapítják meg, hogy a múzeum alapítása Györffy István nevéhez fűződik. Okfejtésükben ugyanis megelégszenek egy-két Karcagon kiadott napilap cikkének bemutatásával. Vizsgálódásaikat nem terjesztik ki több, forrásértékű karcagi adatra, ezért megalapozatlan az az állításuk, hogy a múzeumot Györffy István alapította. Az alábbiakban bemutatásra kerülő tények azonban nyilvánvalóan bizonyítják, hogy a múzeum alapítása Joó András református segédlelkész műve volt.

Ebben a kérdésben Péter László közelíti meg legjobban az igazságot, amikor a következőket írja: „A karcagiak 1950-ben, 1951-ben azt tartották, hogy a múzeum alapításának érdeme kizárólag Joó András református lelkészt illeti. A derék lokálpatrióta (akinek csak a felesége volt karcagi - a szerző) a század első évtizedeinek végén hozzákezdett egy néprajzi gyűjtemény összeszedéséhez, s ezt 1912-ben az akkor épült városháza két szobájában elhelyezte. Ennyiből állott volna a karcagi múzeum alapítása. Ámde a Györffy István műveit felölelő bibliográfia - írja tovább Péter László - a karcagi születésű és neveltetésű néprajztudós első írásaként olyan cikkekre utal, amely döntő bizonyítéka Györffy István ösztönző kezdeményező szerepének a karcagi múzeum létrejöttében. Az „Alapítsunk Nagykun Múzeumot!” című újságcikk Karcagon a Nagykun-sági Hírlap 1906. november 17-i számában jelent meg. Ebben a szerző lelkesen bátorít múzeum alapításra.”

Igenám, csak hogy Joó András református segédlelkész a szintén Karcagon megjelent másik lapban, a Nagy-Kunságban ezt megelőzőleg kezdett cikksorozatot írni a múzeum alapításának szükséges voltáról. Folyamatosan közölte a gyűjtők nevét és a gyűjtemények jegyzékét is. Ebből kiderül, hogy Joó András 1906. október 14-én kezdi írni cikksorozatát, amelyet az alábbiakban teljes részletességgel bemutatok.

Írásaiból azt is megtudhatjuk, hogy nem is akármilyen anyagot hoztak össze akkor a karcagi lakosok. A gyűjtés jelentőségét a Nagykun-ság is méltatta az egyik szerkesztőségi cikkében.

Nagyon lényegesnek tartom azt, hogy a múzeumi gyűjtemény legelső darabját - nyilvánvalóan a segédlelkész szervezése alapján - 1906. október 4-én hozták a gyűjtők. Joó András cikksorozatának számai 1906. október 14., október 28., november 4., november 11., november 18., december 2., december 9., és 1907. január 6. napján jelentek meg; Györffy István pedig november 17-én jelentette meg írását! Nehezen lehet azt elhinni, hogy a rangok és tekintélyek világában egy ismeretlen egyetemi hallgatónak (Györffy István akkor még egyetemi hallgató volt) nagyobb mozgósító hatása legyen, mint a városban élő lelkésznek. Még hat év múlva is, amikor 1912-ben a gyűjteményt a református leányiskolából az új városházára, kiállítási helyére szállítják, akkor sem kap elsődleges szerepet Györffy István, pedig akkor már diplomás ember volt. Az egykorú újságcikk szerint jelen vannak és beszédet tartanak a város vezetői: dr. Szentesi Tóth Kálmán polgármester, Madarász Imre református lelképásztor, mint a múzeumegyesület elnöke, és Györffy István tanár Budapestről, aki csak ezek beszéde után kapott szót.

Annak ellenére, hogy jelen tényfeltáró írással semmiképpen sem akarom kisebbiteni Györffy István kiváló néprajztudósunk érdemeit, a feltárt adatok egyértelműen bizonyítják szerintem, hogy a karcagi múzeum alapítása a Joó András református segédlelkész és a neki segítő Vörös Rébék paraszttasszony érdeme. Igaz, hogy Györffy István is jelen volt az alapítás idején mint az ügy lelkes híve - de fiatal kora és ismeretlensége miatt még nem volt elég ereje ahhoz, hogy alapító lehessen.

II. A karcagi múzeum első leltára

A továbbiakban teljes terjedelmében közlöm a Joó András említett cikksorozatát, benne a szervezői gondolatokkal és - világosabb megértés végett - az időrendben megfelelő helyre iktatom Györffy István híressé vált írását is. Nagy vesztesége mind a városunknak, mind a tudományos kutatásnak, hogy ez a remek gyűjtemény a világháborúk pusztításai következtében megsemmisült. Nem elvetendő gondolat azonban az adományozó karcagi lakosokat és a tárgyaknak a felsorolását itt megörökíteni. Amint látni fogjuk, sok olyan tárgyi anyag van közöttük, amely ma már a múzeumi raktárakban pótolhatatlan. Ezen kívül azt is megtudhatjuk, hogy a lakosság naponként milyen szorgalmasan adakozott a múzeumi gyűjtemény fejlesztése érdekében.

NAGY-KUNSÁG XXXI. évf. 41. sz.
október 14.

1906.

Néhány szó a nagykunokhoz! (vezércikk)

„Quatenus nobis denegatur diu
vivere, relinquamus aliquid quo
nos vixisse restemur.”

(Plinii L. III. Cap. VIII.)

„Mint hogy nem adatott nekünk, hogy
sokáig éljünk, hagyjunk valamit,
mellyel megbizonyíttassék, hogy éltünk.”

Fenti, latin nyelven írt jeligét a karcagi református egyház 1786-ik esztendőben megkezdett naplója 1-ső lapjáról vettem. Csakugyan úgy történt, hogy az egyház életében előforduló mozzanatok, események végrehajtói: az emberek meghaltak, de a mit ők tettek, ennek emléke ma is megvan; az írást megmaradt.

Mikor a naplóba helyezett, hatóságoktól érkezett, összegyűjtött, nagyobb részben latin leveleket (az 1-ső 1746. ápr. 22-én kelt) olvastam, vizsgálgattam, több helyen (régí írás lévén) betűzgettem, a több mint másfél százados levelekben említett tettek végezői csak megerősítettek abban a szándékomban, melyet többeknek már élőszóval, most pedig a lap olvasóinak, általában minden szíves jó akarónak ily úton adok tudomásul szeretettel kérvén az eszme, a gondolat jóakarató, szíves támogatását úgy szóval írásban (lap útján) mint lelkesedésből faj iránti szeretetből eredő pártolását, előbbre vitelét tettel.

Czélom lenne több igaz, lelkes, jóakarató barát megsegítésével, közreműködésével, áldozatkész emberek pártfogásával egy „Nagykun Múzeum” létesítése.

A kik az ország fővárosában lévő múzeumot már látták, azok talán kicsinyléssel fogadják a vidéki gondolatot, oly színben látván az ügyet, mint mikor a Nemzeti Színház előadása után a vidéken látjuk ugyanazt a darabot előadni.

De a kik szeretik ezt a földet, amely most éltetőnk, majd takarónk lesz, a kik előtt nem közömbös, hogy az egykor pásztor, halász, földműves, a pusztákon, ló hátán nyargalászó nép, a magyar nép miként emelkedett, miként jutott a folytonos művelődés útján arra a magaslatra lakás, táplálkozás, viselet, földművelés, ipar s a tudomány fejlesztésével, a mellyen most állunk, de még nem elég magasan, a kik nem élnek csupán a mának, hanem a még meglévő emlékek után bepillantanak a múltnak távolodás esetén mindinkább sötétülő homályába, azokat a múltnak egyszerűsége, a jelen fejlődést mutató képe bizonyára megragadja, s a művelődés minden ágának tüzetesebb fejlesztésére készül. A ki szereti hazáját, annak népét, az érdeklődik annak minden dolga iránt, nem lesz előtt kicsi az egyszerű, nem lesz értéktelen a sok emberi erőt fogyasztott sarló, kasza, nem nézheti érzéketlenül a régi, becsületes, derék czéhek egyszerű eszközeit, tisztelettel, elismeréssel állhat meg a szorgalomról, munkásságról, jó háziasságról tanúskodó, otthon készült ruhák, vászon, varrottas

előtt. (Mikor még ezek járták, kevesebb volt a panasz, az elégedetlenség, teltebb a ládafia.)... Tiszteletre, elismerésre méltó a múlt, annak minden legegyszerűbb emléke is, hiszen a múlton épül fel a jelen az alapon a falazat, alap nélkül építeni nem lehet... Ismerni kell a népet, annak múltját, minden dolgát, hogy abban szemlélvén, a szorgalmat, a munkásságot, a törekvést, még inkább szeressük, tiszteljük, becsüljük fajunkat, s a haladó idővel is haladjunk. Szólok hát hozzátok, Nagy-Kunok! Tervemben, szándékomban, mely a Nagykunságon még található régi és újabb néprajzi tárgyak összegyűjtése lenne, segítsétek!”

NAGY-KUNSÁG XXXI. évf. 42. szám

1906. október 21.

Újdonságok (rovat)

A karczagi nagykun múzeum. Lapunk múlt számában felvetett gondolatot, a nagy kun múzeum eszméjét mindazok, kikkel ezt cikkíró megbeszélte, a legnagyobb lelkesedéssel fogadták. Amint értesültünk, a múzeumnak szánt s küldött tárgyak már is megközelítik a 100-at. Á múzeum helyéről s fejlesztéséről s különösen a múzeumba küldhető s helyezhető tárgyak minőségéről s több, a múzeum körébe tartozó gondolatról lapunk következő számában közöl cikket Joó András segédlelkész, s bárkitől szívesen közlünk...

NAGY-KUNSÁG XXXI. évf. 43. sz.
október 28.

1906.

A karczagi Nagykun Múzeum II.

Tovább!... Előre!...

Ezek a jelszavak lelkesítenek immár a karczagi Nagykun Múzeum létesítésében. A gondolat, az eszme, megvalósulásában, továbbvitelében a „Nemzeti Múzeum” tanulmányozása, a tiszafüredi régiségtár meglátogatása, s a debreceni múzeum megtekintése arra indítanak, hogy tovább!... előre!...

Lelkesít legfőképpen az, hogy Karcagon mindazok, akikkel beszéltem, tetszéssel fogadták a múzeum eszméjét, sőt szíves közreműködésüket, pártfogásukat, jóakarukat megígérték városunk vezetősége, tekintélyes tanári és tanítói kara, érdemdús református papja, több ügyvéd, orvos, több előkelő polgára.

Előre is köszönet a jövő nevében!

Azt is örömmel hozom tudomásra, hogy naplómban már 100 tételnél több van. Szándékom minden hónap első vasárnapján tudatni, lapok útján a gyűjtés eredményét, az adományozók nevével együtt.

... a múzeum helyéről röviden ennyit: egyelőre a központi leányiskola egyik üresen álló kis termében helyezük el...

... felhívom gazdálkodó osztályunk figyelmét, hogy szántás alkalmával az eke által felfordított, legkisebb vasdarabot, másnemű, előttük érthetetlen tárgyakat is küldjék be a múzeumba...

... Igen érdekes, őskori bronzleletet ajándékozott október 24-én L. Sántha Imre múzeumunknak. A lelet, amely több mint 60 darabból áll, nagyon megérdemli, hogy lapunk következő számában vele külön foglalkozzunk.

... Az is érdekes lenne, ha a mesteremberek czéhládáit... czéhleveleket... felszabaduláskori csinált tárgyakat... szerszámaikat... régi könyv, nemesi levél, régi írás,... pásztorkészség... egy teljes készség tartozéka: erszény, hüvely, török, aczél, tükrös, pipaszurkáló, bőrvéder, számárnyereg, tömlő, karikás, fokos, buzogány, ólmos bot, sziki kova - különben becses lenne a kanalas gémor, kanál és villa

... A faekék, a földművelés régebbi eszközei... karczagi kisbundák, hímzett ruha, cifra szűr, nagybunda, vánkoson lévő szőrhímzés,... főkötők, mellények, díszes kötők...

Tornyos ágy, tulipános láda, lócák, székek, ablak fatáblák, régi óra, képek, aczél metszet, eredeti festmény
... Régi kardok, dárda, fegyverek, sisak, lándzsa, pisztolyok, nyergek, zablá, szerszám, sarkantyú. Gölöncsér munkák: bögre, tányér, tál, korsó, poharak. Gertyatartó, faggyú gyertya, koppantóval. Kerekas rokka...

Joó András
ev. református segédlelkész

NAGY-KUNSÁG XXXI. évf. 44. sz.

1906. november 4.

A karcagi Nagykun Múzeum III.

„Szakkönyvek s tudósok idevonatkozó állítása szerint 2-3000 éves bronz eszközök feküsznek most előttem. L. Sántha Imre földbirtokosunk Zádorhoz közel levő legelőbeli újosztású tanyáján f. hó 22-én 12 kg bronz eszközt talált. Néhány darabot az eke fordított fel... L. Sántha Imre ... a karcagi múzeumnak ajándékozta... A gyűjteményben van 12 db fokos, 1 darab sarkas, ép véső, törött véső 15, 7 ép dárdahegy, sarló, beretva, kés, fűrész, horog, kard markolat, pityke, ruha kapocs, karperecek (fizetésül szolgáló) karikák.
Az érdeklődők számára a központi leányiskolában elhelyezett a több mint 200 darabból álló gyűjteményt szívesen megmutatom.

Joó András
ev. református s. lelkész

NAGY-KUNSÁG XXXI. évf. 45. sz.

1906. november 11.

A karcagi Nagykun Múzeum IV.

Tisztelettel és köszönettel van szerencsém alábbiakban beszámolni a létesítendő Múzeum számára tett ajándék tárgyairól:

1906. október 4-én: Kerekas Istvánné 2 db aranyos kanál (legelső ajándék) 4 db rézpénz, 1 db papírpénz
Okt. 5-én Hajdú Istvánné: emlékérem 1867-ből, 4 db rézpénz.
Okt. 7-én Kerekas Istvánné 3 db kép (tulipános), cserép tintatartó, bőr késtartó.
Hajdú Istvánné: emlékérem 1867-ből, 1789-ből aczél, sárgaréz koppantó.
Ökrös János: kancsó, 2 db aczél, szörhímzés, 16 db régi pénz, zsoltár 1802-ből, bőr buxa.
Okt. 8-án: Toronykői Bertalan (Tiszafüredről) 10 db ásvány.
Okt. 9-én: Kerekas Istvánné: virágos kancsó, Vajó Juliska: 12 db régi pénz. Mocsári László 33 db régi pénz.
Okt. 10-én: Vajó Juliska: 4 db kancsó, 2 drb aranyos kanál.
Okt. 11-én: Kerekas Istvánné 2 db régi pénz, festett kis üveg, Szikszai Béni: 1790-ből könyv.
Okt. 12-én: Zoltai Lajos debreczeni múzeum ör: 2 drb. könyv.
Okt. 13-án: Városházáról: 2 db fa porzó tartó, kard, dob, 4 ágú vasmacska, lóbéklyó, balta. Szegedy Jenő tanító: faragott bot szerb címerrel. Madarász Imre: szuronyos fegyver. Varga István: papír pénz 1882-ből, 2 db ezüst pénz. az ev. református egyháztól: keresztelő kanna fedő 1797-ből, régi keresztelő kanna. Özv. T. Balogh Ferencné: 1854-ből huszárkép, kis csupor, 5 db Kossuth-bankó.
Okt. 15-én: Balkai János: egy pár jégpatkó, nádtoló, kézi rokka, régi bot. Madarász Imréné: fa czukortartó (70 éves) Ifj. Madarász Imre: nádvágó (földből került elő), Szikszai Béni: kézi tengeri morzsoló. Hajdú István: kulcs, kötött pénztartó, dohányzacskó.

Okt. 16-án: Vikol Sándor: 1 db rézpénz, Zöld Lajos: 1 db ezüstpénz 1564-ből.
Okt. 17-én: Szódi Miksa: Karczag olajfestményben. Kerekes Miczike: kötött pénztartó.
Okt. 18-án: Sere János: népies öklöző, 16 db rézpénz.
Okt. 19-én: Cs. Nagy Sándorné: bütykös 1872-ből, 1 db ezüstpénz 1570-ből (Asszonyszálláson találták), kalárizsos zacskó, szörhímzés, 1879-ből menyasszonyi főkötő. Ökrös Lőrinczné: db ezüst pénz 1868-ból. Madarász Imréné: 70 éves buxus fanyelű kés és villa. Szász Károly: Vándorló könyv 1836-ból. Varga István: 1 db ezüst pénz.
Okt. 20-án: Laczka Mariska: kancsó (100 éves), ezüstözött sarkantyú ezüst pengővel, festett porcellán tintatartó (60 éves), hármás, bádóg gyertya öntő.
Okt. 22-én: Fülep Mihályné: 6 db Kossuth bankó, 3 db hosszúkás, aranyos kanál, 1 db csont kanál, 2 db ásvány, 1 db kancsó, nemzeti dísszel ellátott tál, 1 db ezüst pénz 1768-ból. Hízly Károlyné 1 db ezüst pénz, hímzés (több mint 100 éves), dohányzacskó, milleneumi emlékszobrocska, Újházi Sándor 21 db réz, 3 db ezüstpénz, 5 db Kossuth-bankó. Pintér Dezső db pénz (egyik 1679-ből), sárgaréz fokos, kis vasszekrény, cserép hordó (több, mint 100 éves).
Okt. 23-án: Nagy Sándor tanító: Radecky emlékérem 1858-ból. Szász Károly tanító: esztergályozott bot.
Okt. 24-én: Sántha Imre: őskori bronz lelet (lapunk előző számában bővebben tárgyalva); Kabai Mihályné: jégpatkó, tulipántos tükörráma 1775-ből, bütykös felírással, tulipános palaczk, fapohár, főkötő (50 éves), menyasszonyi zsinóros bluz. Hidi Sándor: orsó, motolla, bütykös, pénz 1150-ből. Borsos Lőrincz: kancsó, ezüstpénz 1676, 1681 -ből és 1815-ből, tulipántos tükör, üveg gyertaöntő. Galgóczi Demeter: tulipántos bütykös, 2 db Kossuth bankó. Özv. Csontos Lászlóné: bőrcsatos biblia. Láposi Istvánné: bütykös. Bárányi János: bütykös. Karsai Lőrincz: bütykös 1830-ból. G. Szabó Katalin: tál 1734-ből.
Okt. 25-én: G. Tóth Ferenczné: 1 főkötő, 1 ezüst pénz. H. Kiss József: csupor. Miklósi Juliánná: 2 db rézpénz. Kocsis Mária: 2 db Kossuth bankó. Hajnal Elek: szuronyos fegyver. Szász Károly tanító: kova. Hízly Károly: pipa. Kabai Mihályné: csésze, bádóg gyertyatartó. Seres Mária: kerekes rokka, Kiss P. Lászlóné: régebbi polgár női kalap. Özv. Györfi Imréné: szövő orsó, boros kancsó. Vadai Jánosné: szörhímzés, fa gyertyatartó. Elek Sándor: kancsó. L. Kiss Sándor: bütykös. Kulcsár Róza: 2 db rézpénz, 1 db aranyos kanál. Sántha István (városi pénztárnok) czintányér. Karsai András: fazék. Sáfár János: bütykös, 1 db Kossuth bankó. T. Balogh Juliánná 1 db rézpénz. Szűcs Imréné: kancsó, moderátor lámpa (Kátaí orvosé volt)
Okt. 26-án: Bene Zsuzsanna: könyv alakú butélia. Szentesi Juliánná: butélia. Fehér Zsuzsanna: 1 db rézpénz. Simon Erzsébet: korszó. Lakatos Margit: 1 db rézpénz. T. Balog Bálint: korszó. J. Nagy Mária: 1 db rézpénz. Dér Erzsébet: korszó. Pintér Margit: gereben. Balog Zsuzsanna: üveg gyertyaöntő. Debreczeni Lőrinc: korszó, 2 db rézpénz. B. Nagy Sándor: tányér (több mint 100 éves). B. Sós Ferencz: butélia felírással. K. Nagy Ferencz: 3 db korszó. Szarka Sándor: tányér. Láposi Imre: emléklap. R. Kovács Rebeka: kancsó. Vajó Rebeka: bütykös. Kátaí Rebeka: bütykös. Disznós Ferencz: sarkantyútaréj. Sós István: rézzel díszített fokos juhász kampó. B. Szabó Lőrincz: 1867-ből bütykös. Pazsa József: 8 db pénz. Czako Erzsébet 2, Fehér Juliánná 2, Kovács Mária 1, Láposi Erzsébet 2 db régi pénz. G. Nagy Katalin: cserép hordó. Kátaí Sámuelné: bütykös 1867-ből, 2 db. régi pénz. Iványi Rebeka: cserép hordó. Takács Zsuzsanna: 1 db régi könyv. Takács Rebeka: virágos, lyuggatott tányér. T. Balog Bálint: 1, T. Balogh Juliánná: 1, Sebők Zsuzsanna: 1, Kis Mária: 1, Kis Mihály: 1, Kis P. Gábor: 1, Lakatos Sándor: 2, Simon István: 1 db régi pénz. B. Szabó Lőrincz: korszó.
Okt. 27-én: Elek Sándor: 8 db Kossuth-bankó. Kis P. Eszter: 1. Vajó Rebeka: 2, Medgyesi Julianna: 1, Fülep Mihályné: 1, D. Tóth Sándor: 3 db. régi pénz. Takács Péter: kancsó. Aranyosi Sándor: kancsó, Takács Rebeka: bütykös. Márkus Imre: sárgaréz koppantó. Sütő András: vasgolyó. Mátyus András: kancsó felírással. Szabó István: bütykös. Fülep Mihályné: ekekulcs. Cs. Rác Mária: bádóg gyertyatartó, díszes üveg pohár.
A többi ajándékozást a jövő számban közlöm.

Megjegyzem, hogy a kancsók, korsók, poharak, bütykös, butéliák, szép gyűjteményében eddig minden darab más alakú, díszítésű, más jellegű; így a gyűjteményben egyhangúságról nem beszélhetünk.

Lap útján is nagyon köszönöm a Múzeum eszméjét tettel is pártolók szíves jóakarátát. Hazafias szeretettel:

Joó András
ev. református s. lelkész.”

Itt következik Györffy István nevezetes cikke:

NAGYKUNSÁGI HÍRLAP IV. évf. 47. sz.

Karcag, 1906. november 17.

Alakítsunk Nagykun Múzeumot!

Hetedfélszáz esztendeje, hogy Ázsia nyughatatlan fiát, a Kunt útnak eresztette már rég eltűnt gyermeke, a Magyar után, hogy keresse fel. Rá is talált. Azóta mindig az oldalán van. Búban, bajban osztályos atyafia. Eleinte ugyan sok gondot okozott bátyjának, a nyughatatlan gyermek, de most már megkomolyodott. A hetedfélszáz esztendő küzdelmei észre térítették, s ma a nemzet egyik legerősebb tagja.

Miféle népek voltunk? Milyen nyelven beszéltünk? Honnan jöttünk? Ki vezetett ide bennünket? Mikor ültük meg ezt az Isten áldotta földet? Mivel foglalkoztunk? Mi látható eredménye van több százados ittlétünknek? Mindezen kérdésekre alig tudunk valami feleletet adni. Hiába! az emberi emlékezet gyarló, amit apáinktól hallottunk, csak kis részben adjuk tovább fiainknak.

Szép és dicső multunk van, ezt bizonyosan tudjuk. Bizonyára megszolgáltuk a Magyaroknak, hogy hazát adott nekünk hazátlanul bolygóknak! Ennyit tudnánk mondani annak, aki multunkat tudakolná. Csakugyan, ha egy ember emlékezetén túl multunkba pillantunk, gyér történelmi emlékeink világánál csak keveset látunk. Ezentúl a derengő fényt lassan lassan sűrű sötétség váltja fel, melybe alig hint egy kevés és kétes értékű fényt a monda csalóka világa.

De hát csak a rege csalóka szava tudna nekünk valamit multunkról? Hisz ez kevés, úgy szólván semmi! Nem volna más eszköz is? Hisz a történelem mesterének ajkán megszólal minden emlék, ami a régi korból fennmaradt. Hát nekünk nincsenek ilyen emlékeink? Elő kellene keresni! Meg kellene szólaltatni! Milyen csodálatos dolgokat tudnának azok beszélni a régi időkben, mikor még szabadon száguldozta be a kun a végtelennek látszó síkságot! Ha lelegette a jószág a mezőt, felszedték a sátorfát és más helyen kerestek szállást. Isten tudja, meddig elbódorogtak volna, ha nem kötötte volna őket semmi a helyhez csak egy - sírhalom!

Azok a kunhalmok! De sokat tudnának azok viharos multunkról beszélni, ha emberére találna, aki száját szóra indítaná.

Benne alussza örök álmát a vezér, a szállás ura, pogány módra lovastul, fegyverestül, cselédestül eltemetve. Hű népe új szállásáról is felkeresi halottaival, és hozzá temeti. Ne feküdjön idegenben, hiszen egy nemzetségből valók! A régi időknek mennyi emléke van benne eltemetve!

Majd midőn veszt szilajságából a nép, felveszi a keresztyén vallást. Lenge sátrát házzal váltja fel. Megülük a tágas síkságot. Letelepdednek őseik sírhalma mellé. Nagy fáradsággal felépítik a templomot kőböljeiül annak, hogy szakítanak a nyugtalan, bolygó élettel. Szilaj paripájáról leszáll a kun és gyalog megy - az eke után.

Ismét futó paripák patáitól döng a csak most megbolygatott talaj. Nem a kun lázadt fel az új élet ellen, hanem testvérét a török küldte Ázsia utánuk, s a féktelen jövevény nem ismeri fel benne testvérét. Feldúlja kisdud otthonát, üszköt vet templomára, és földönfutóvá teszi az ifjú népet. Kicsi híjján kétszáz esztendőt tölt örökös futásban. Hol a török, hol a tatár kergeti világgá. Megválnak szülőföldjüktől. Ki erre, ki arra talál új hazát, ahol békességesebb otthont remél.

Majd a töröknek is leáldozik napja. Utánuk puszta marad minden csak itt ott meredezik az égnek egy-egy füstös templomfal, a múltnak egyetlen maradványa, a török emlékköve.

Az élő nemzedék, kinek szívéből még nem halt ki ősei emlékéhez való ragaszkodás, felkeresi a füstös falakat, újból felépíti, és hozzá fog a régóta megszakított nyugodalmas élethez. Befogadja szívesen a helyet és munkát kérő embertársát. Hisz neki is jólesett, ha valaki befogadta, mikor földönfutó volt. Van hely köztük bőven! Csinált a török!

* * *

Mindezen dolgokról milyen sokat tudnának beszélni azok az elpusztult községek. Hisz úgyszólván elevenen temették a földbe. Kezdődő kultúrájának minden egyes tárgyát meg lehetne ott lelni. Hányszor fordít ki az eke egy ilyen régi emléket! A hozzá nem értő ember eltöri, megnézi miből van, aztán kidobja a mesgyére vagy a vakútra, nehogy még egyszer elő kerüljön az a vasdarab. Hány atyafi verte már szét a földből kiásott ezer esztendő bögrét, „mert hát nem volt benne pénz!” A történetírás kincsesbányái a régi írások. Hány helyen takarták már szalonnát a tudomány szempontjából megbecsülhetetlen régi oklevélbe, mert „hisz semmi haszna nincs már az efféle ócskaságnak, ki tudná már ezt elolvasni is!”

Milyen szép dolog volna mind ezt összegyűjteni! Egy részt őseink iránt való tiszteletünket rónánk le, ha emlékeiket megőriznénk, másrészt pedig tanúságot meríthetnénk belőle, mert minden régi tárgy egy kis mécs, mely többé kevésbé bevilágítja a múlt sötétjét.

De jelenünknek, s főképp közel multunknak is mennyi megőrzésre méltó tárgya volna: a néprajzi tárgyak! Jelen kultúránknak minden emlékét meg kell őrizni. Vagy magát a tárgyat, vagy képét, hogy majd a jövő nemzedék lássa és tanuljon róla. Hisz minden nap elpusztul valami, amit érdemes volna eltenni!

A legelő elosztásával varázsütésre eltűnt nomád életünk, idáig nyúló minden képe! Tudnánk-e mutatni gyermekeinknek legalább egy tenyérnyi fényképet azokról a híres kunsági karámokról, kontyos nádkunyhókról, amiket mint Ázsiából hozott kultúránk utolsó emlékeit még saját szemeinkkel láttuk! Akad-e még a Kunságon ember, aki elő tudna mutatni egy kun süveget? Négy vármegyét is meghányhatnánk olyan búzás szuszikokért, mint amilyen nálunk látható három. Pedig ezek sem maradnak már sokáig fenn! Mindezen dolgokat fényképen kellene megőrizni az utókor számára.

Ki tudna mutatni még egy kurta derekú borjúsájú inget? A magyar ember méltó díszét a cifraszűrt is kiszorította végképpen az esernyő, a mentét is kiszorította az osztrák paraszt kabátjának mintájára szabott ujjas. Mindezen tárgyakkól legalább egyet el kellene tenni a jövő nemzedék számára.

Akárhány kun embert ismerek, aki már fel sem húzza a bő gatyát, pedig elismeri, hogy nyáron nagyon meleg a nadrág. Így fog ez is a cifraszűr után menni, nem adok neki 50 esztendőt. A női viselet megmentéséről ma már szó se lehet. Meg sem kísérelm. Á letűnt évszázadok művelődési emlékeit, noha azok a mi tulajdonunkat képezték: idegenek váltották fel, ahelyett, hogy a mieink fejlődtek volna.

Bár későn, de nem elkésve, úgyszólván a tizenkettedik órában mondom: gyűjtsük össze a néprajzi tárgyakat! Utódaink hiába küszködnek majd 50 év múlva, nem találnak semmit! Minket fognak könnyelműséggel vádolni!

A Kiskunság székhelyén, Félegyházán virágzó Kiskun Múzeum van, úgyszintén a Jászságnak Jászberényben, egykori székvárosukban. Csak a Nagy-kunságnak nincs még „Nagykun Múzeum”-a Karcagon. Vagy arra várunk, hogy majd egy másik nagykun város üsse nyélbe a dolgot?

Győrffy István

NAGY-KUNSÁG XXXI. évf. 46. sz.

1906. november 18.

A karcagi Nagykun Múzeum

V.

(felsorolások folytatása - és a végén a következő összegzés):

Okt. 28. Ifj. Agócs Károly: 1 pohár, 1 szilke, 2 kancsó, Fülep Mihály: ekekulcs, kancsó.
Okt. 29-én: Özv. Orvos Nagy Péterné: kancsó (több mint 100 éves) egy darab arany 1828-ból (belga), 2 db rézpénz, csigacsináló, régi vas kávédaráló, régi pecsétgyűrű rézből, pecsétnyomó, (Takács Péteré volt, aki az orgonát csináltatta 1866-ban), faszerkezet, (eddig öreg emberek se tudták megmondani, hogy mi lehet) kétágú szarvból puskapor tartó, Hajdú Istvánné: üveg gyertyaöntő, gyertya mártó (1801 -bői), motolla, Boros Fülöp: római urna (valószínűleg több, mint 1000 éves), Békés-Gyula határából), régi arany pecsét nyomó.
Okt. 30-án: Sarkadi Nagy Lídia: 8 db Kossuth bankó, rézpénz. Magyar Kata: 14 db Kossuth bankó (1 db százas). Kiss P. Julianna: 2 db Kossuth bankó: Szentesi Juliánná: 2 rézpénz, Kovács Juliánná: 3 rézpénz, Szilágyi Lajos tanító: 1 db nemzetőri kard, 1849. május 21-ről röpirat, Harsányi Pál: nagy fekete korsó (több, mint 100 éves), Dócsei Kiss János: pásztorerszény, kova és aczéllal, pásztorvilla, Rendőrségtől: 2 csövű fegyver, fokos, hosszú csövű pisztoly, pénzhamisítványok, piros festett süveg, Kovács Juliánná: 3 rézpénz, Steiner Ferenc: db Kossuth bankó, 3 réz, 3 Kossuth-bankó, 2 ezüstpénz, Olajos Istvánné: vánkoshaj szőrhímzéssel, Király Péter debreczeni teológus: 4 db rézpénz, L. Kiss Erzsébet: korsó, Elek Erzsébet: ezüstpénz 1792-ből, Csíkos Imre: nádtoló, szövő, Kerekes Istvánné: régi kávédaráló, Szentesi Juliánná: 2 rézpénz.
Nov. 1. Bartha Margit: bütykös, III. Napóleon kori érem, Kovács Ilona 5 db Kossuth- bankó, Oláh Julianna: 2 db Kossuth bankó, Kiss Mihály 1, Sánta Erzsébet 1, Barát Margit 2, Mravec Erzsébet 1 db rézpénz Kovács Lajos városi tanácsnok: nagy kancsó 1848-ból, Kerekes Ferencné: régi arany karikagyűrű, Török Margit 1 db rézpénz, Nagy András 4 db Kossuth bankó, Mándoki Ferenc: 1849-ből orosz tiszti kard, Taposi Márton rendőr főkapitány: scarabeus- kő Egyiptomból, kolomp, fokos, Rendőrkapitányságtól 2 db kolomp, 2 db fokos, 6 db bot.
Nov. 2. Vajó Erzsébet: koronázási emlékérem, Özv. Szentesi Tóth Jánosné: fahabverő (120 éves), P. Szabó János: vaskopantó, Mándoki Ferenc asztalos: a Kossuth-bankókat megsemmisítő eredeti nyomtatvány 1849. augusztus 6-ról, 1850-ből adókönyvi lap, 2 db Kossuth bankjegy, Rendőrkapitányságtól: 2 db álkulcs, Varró Margit: 1 db Kossuth-bankó,
Nov. 3. Özv. Nagy Jánosné néhai Mihályi János hagyatékából: kard, pisztoly, sréttartó, táska, puskaportartó, koppantó, sarkantyú, régi bádogg lámpa, lófejre való szíj, 2 régi könyvecske, csörege metsző, 4 Kossuth bankó, 7 ezüst pénz (1642, 1684, 1754 stb.) 2 rézpénz, üvegcorsó nemzeti színnel, nemesi címer (1632-ből ajándékozva) eredeti latin szöveg: a Nagyvárad Róm. Katolikus Egyházból 8 lap 1826-ból, Özv. Szentesi Tóth Jánosné: kunsági zászló kép 1830-ból.
Nov. 4. Vajó Mihály: rézkoppantó, 9 db Kossuth bankó, (100-as is) 2 db rézpénz, 3 db ásvány (1 db nagyon hasonlít a kőkorszakbeli vésőkhöz), H. Tóth Pál: csont pipaszurkáló, csont kukoricafosztó, Kispál Sándor: 3 rézpénz,
Nov. 6. Vadai Rebeka: díszes bőrködmön, Hajdú István: kép (templom), kép (városháza), kolomp, 1 pár kengyelvas, vasmozsár, gömbölyítő, pating (kutyabőről) dárda (állítólag a tatárjárás idejéből), sűrű gereben, nagy csutora, kulcsos lóbéklyó, régi lakat, kővágó, fanyereg Özv. Nagy Jánosné néhai Mihály János hagyatékából: 3 db kovás, csilinderes fegyver, kard, bárd, moderátor lámpa, gyertyatartó, krinolin szoknya, czintányér.
Nov. 7. Bödi Péterné: kisbunda, szép virágos hímzéssel, Csombordi István: 1848-beli csizmapatkó, lózabla, kalendárium 1829-ből. Özv. Sz. Virág Péterné: lyukgatott tányér, butélia, ecetes korsó, 2 db virágos kancsó, Hajnal Elek: kis kulacs,
Nov. 8. Sós József: koponya hátsó része, (galamb itató volt), Kispál Sándor: persely (szárazmalomból), gombolyító, csüvöllő, kis kulacs, pisztoly, pásztor sórtartó szarvból, tulipántos bütykös, fokos, ráspoly, ülővas, vasgereblye, fog, fogó. Toronykőy Antal: nagy lakat.
Nov. 9. Filep Mihályné nyüst, párna végére való szőrhímzés
Nov. 10. Vadai Rebeka: nagy dohány zacskó, fakanál, Mészáros József: csizmadia és tímár segédek czéhládája, Özv. Szabó Sámuelné: Privilégium 1725-ből, újra íratva 1825-ben - (Szölledi Mihály rajzával.) Kádár Imre városi főszámvevő: pohár és gyöngysor (10 évvel ezelőtt a Karcag telki temetőben ásáskor találták.)

Nov. 10-ig összesen: 1 db arany, 50 db. ezüst, 153 db rézpénz, 96 db Kossuth bankó, és 290 db, legnagyobb részben néprajzi tárgy ajándékozott a létesítendő Nagykun Múzeum számára. Ezen kívül van még L. Sántha Imre 160 db-ból álló őskori bronz lelet ajándéka.

Újra nagyon köszönöm a Múzeum fejlődését ajándéktárgyakkal előmozdító szíves készségét.

A 35 napi eredmény felett én csak örülni tudok, mert felelet ez a múzeum eszméjét eleinte kételkedve fogadónak, biztatás nekem, a múzeumi előharczosnak. Az érdeklődőknek vasárnap délelőtti templom után nagyon szívesen megmutatom. Hazafias szeretettel:

Joó András
ev. r. s. lelkesz”

NAGY-KUNSÁG XXXI. évf. 48. sz.

1906. december 2.

A karcagi Nagykun Múzeum VI.

Minden nap bizonyoságot tesz affelől, hogy Karcagon a múzeum kérdése életképes. Míg először a kezdeményező legnagyobb fokú lelkesedésével, fáradhatatlan buzgóságával kellett a múzeumi dolgok után kutatni, ma már önként, pártolásból, lelkesedésből szívesen hozzák vagy küldik az eszme pártfogói a múzeumnak szánt tárgyaikat, úgy annyira, hogy eddig több mint 400 darabból áll a gyűjtemény, megemlítendő az is, hogy eddig minden darab ajándékképpen adatott.

Dr. Seemayer Vilibáld úr, a ki a nemzeti múzeum néprajzi osztályánál igazgató és Dr. Bátky Zsigmond a ki ugyanott 1-ső főtitzt, midőn velők november 20-án beszéltem, a legnagyobb szívességgel megígérték a múzeum anyagi és erkölcsi támogatását megalakulás esetén!

Hogy a múzeum ügye ne magánember kezében összpontosuljon, amely esetben a legnagyobb fáradság sem járhat kellő sikerrel, szükséges egyesületté alakulni, hogy mint testület annál nagyobb súllyal és erővel folytathassa a fejlesztés munkáját. Már most kérem azokat, a kik hajlandók lennének nem kényszerítésből, hanem jókedvből a múzeum egyesületnek tagja lenni a legközelebb tartandó - később jelzendő - gyűlésen megjelenni szíveskedjenek. Előre is jelzem, hogy a múzeumi egyesületnek nem annyira sok, mint inkább lelkes tagokra van szüksége, nem a tagok nagy száma, hanem azok buzgólkodása teheti nagyobbá, fejlettebbé a rövid időn belül szépen megindult mozgalmat.

Egy nagy teremre s néhány lelkes emberre van szükség, a kik megígérték a pártfogást, s a város részéről máris szép eredménnyel megnyilvánult pártolás meghozza a maga gyümölcsét.

Úgy legyen! Hazafias szeretettel:

Joó András
ev. református s. lelkesz”

NAGY-KUNSÁG XXXI. évf. 49. sz.

1906. december 9.

A karcagi Nagykun Múzeum VII.

„A jelen alkalommal röviden ismét arról fogok írni, hogy mit lehet a létesítendő múzeum számára gyűjteni, küldeni, ajándékozni.

Mindenek előtt pedig azokhoz szólok, a kik szívesen adnának ajándék tárgyat a múzeum számára, de olvasván a lap előző számait, úgy gondolkoznak, hogy már más úgysis adott olyat, a milyen nekik van, így szerintök felesleges lenne a hasonló tárgy elküldése. Az úgy gondolkodóknak röviden azt felelem, hogy minden tárgyat, amit szívesen adnának, csak szíveskedjenek elküldeni, mert eddig azt tapasztaltam, hogy a mi tán legtöbb van, a bütykös, korsó és kancsó is mind különböznek egymástól, nagyságra, alakra, festésre, díszre, minőségre nézve, úgyannyira, hogy a kb. 60 db

korsó, kancsó és bütykös között sincsen teljesen egyforma kettő sem. A miként mindnyájunkon van kabát, mindegyik az, mégis a ruha minősége, szabása, kiállítása, varrása, díszítése olyan sokféle, különböző, úgy vagyunk a múzeumi tárgyakkal is. A neve ugyanaz, kiállítása eltérő.

A gazdálkodás köréből a következőkre hívom fel a figyelmet: kévekötő, fa, fafogas, faásó, faeke, tövisborona, eketaliga, falapát, kétágú falapát, tokmány, kasza, kaszakalapács, aczatoló, eke ösztöke, szénavágó, tolókasza teljesen felszerelve, csép, vonyogó, kaszaüllő, szőlőmetsző kés, kaczor, sarló, fűrészek, hernyózó vas, különféle gereblyék (vas, szénagyűjtő, törek vágó, kalászhúzó), favellák különösen érdekes lenne, ha egy darabból állna, kerti csákány, kapa, fejszék, kovács jegy, kapa tisztító, kereplő (madár ijesztő), régi fajta répa vágó, szecs kavágó, alma törő vályú, kézi malom, olajsatu, méhkaptár, vízi duda, bothajlító, járom, bárdok, kézi kosarak, kötél sodró, régi lámpások és több más, számtalan elő nem sorolt tárgy, természetesen a régi fajták. Mondhatná valaki, hogy hiszen ezek most is megvannak, ismerjük mindet. Igaz! De a mostani iskolás gyermekek, s a kik még majd későbben járnak, már-már csak hallani fognak ezekről az apák s nagyapáktól 30-50 év múlva pedig alig lesz valami, a mint eddig, úgy ezután is tűz martalékává lesz minden.

... Micsoda változás van különösen az ekék, boronák, hengerek, különféle gépekben, ma már a gyár uralkodik...

... A gyűjtemény a központi leány iskolában van. A kik velem nem találkozhatnak, Ökrös Lőrincz leányiskolái szolgátnak szíveskedjenek átadni!

Hazafias szeretettel:

Joó András
ev. református segéd lelkész

NAGY-KUNSÁG XXXII. évf. 1. szám

1907. január 6.

A karczagi Nagykun Múzeum VIII.

„A gyűjteményt december hó folyamán két kiváló férfiú látogatta meg, az egyik: (decz. 15- én) Géresi Kálmán tankerületi főigazgató úr Debreczenből, a másik dr. Bátky Zsigmond úr, a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának első öre (decz. 23-án). Mindketten elismerőleg nyilatkoztak az eddig nagyon szép eredménnyel megnyilvánult ajándékozási jókedvről...”

November hó folyamán a következők voltak szívesek gyarapítani a gyűjteményt: Pap Károly: 7 db Kossuth-bankó, régi írások. Kovács Istvánné: 1 db rézpénz. K. Szabó Istvánné: bütykös 1880-ból, párnavégi szőrhímzés, jégpatkó, koppantó, 6 db. Kossuth bankó, 3 db rézpénz. Bódi Péter faostor (Váradvelencéről). Győri Gáspárné Kossuth-jelvény. Ökrös Lőrincz: ezüst pipakupak 1871-ből. Ábri Borbála: 2 db cintányér, az egyik 1779-ből. Láposi János: 2 db Kossuth bankó. P. Szűcs Mária: 1 db rézpénz. Özv. Borsós Istvánné: borda, orsó, gereben. Bottyán Imre: Kossuth bankó, rézpénz. Szabó Imre (ács m.) céhgyűlési összeíró tábla 1821-ből, céh törvényei, jegyzőkönyvei. Özv. Szabó Sámuelné: csupor. Csokonai jövendölése, kézirat 1859-ből. D. Szabó József: hímzés a 18-dik század végéről, csiga csináló, réz pecsétgyűrű. Ökrös János: Pesti és pozsonyi kalendárium 1792-ből. K. Szabó Istvánné: motolla, csörgős orsó, fatányér, kiállítási érem, Szabó János: Kossuth bankó. Györffy István (Budapestről): 9 db ezüst, 15 db rézpénz (ezüst pénz Zsigmond és Apafi idejéből.) V. Tóth Mária (Halmi Gergelyné): 5 db rézpénz, tulipántos tál 1737-ből, kulacs, kancsó, Högye Rebeka: 1 db ezüst pénz 1791-ből. I. Nagy Mária: hordó alakú bütykös. Karászi Zsuzsanna: cserép csigacsináló 1866-ből. F. Kovács István: ivótülök 1857-ből. Fodor Juliánná: 4 db Kossuth-bankó, 2 db emlék pénz. Kacsó Róza: rézpénz. Fülep Mihályné: szőrhímzés 1826-ből. Silye Ferenc: nagy duda. Nagy Mihály: 8 db rézpénz, üveg kancsó, lyukas tányér. K. Nagy Sára: 1 db Kossuth-bankó, 2 db rézpénz. Eszenyi Jánosné: 2 db Kossuth bankó. Rázsó Lajos: nagyító üveg 1635-ből, 1 db ezüstpénz. Szűcs Imre: gereben, kardkés, bütykös 1886-ből, koppantó. Nyíri Terézia: kézírás 1780-ból. Oroszi István: szék 1817-ből. Ökrös Lőrinc: pisztoly. Fülep Mihályné: imakönyv (kézirat) Varró Margit: borda, motolla. Gál Szabó László: 2 db ezüst országgyűlési megnyitási érem

1865-ből. Steiner Ferenc: 2 db ezüst pénz Zsigmond idejéből, a tiszafüredi múzeum kőkorszakbeli tárgyairól felvételek. M. Varga Lajos: 5 db ezüst, 7 db rézpénz, boros kancsó, 1876-ból, kosszarv, bütykös 1883-ból, kulacs, tulipántos pohár, ágyúgolyó, csikós sarkantyú, törött fókó, jégpatkó, boros üveg, kétnyelvű bodnár kés, egy csövű kapszlis fegyver. Ökrös János: hosszú ágú régi vasvilla, nyárs. Ifj. Markovics György: ásványok. Öreg Markovics György: régi női czipő patkó, huszár sarkantyú, 18 db rézpénz, 1 db ezüst pénz. Szegedy Jenő tanító gyűjtése: 20 db Kossuth bankó, 4 db rézpénz. Veres András: 7 db régi könyv (köztük egy magyar grammatika 1833-ból), törös bot. K. Nagy Bálintné: orsók, régi pénz. Bakk Sándorné: 7 db rézpénz, 3 db ezüst pénz, 3 db erdélyi kancsó.

Jövő számban közlöm a december hónapi ajándékozást.

A kinek az eddigi közlésekben kitüntetett hasonló tárgya van, szíveskedjék elküldeni a múzeum gyarapítására.

Hazafias szeretettel:

Joó András
ev. református s. lelkész

NAGY-KUNSÁG XXXVII. évf. 50. szám

1912. december 8.

A nagy Kun Múzeum

immár beköltözött a városház palotában fenntartott helyiségeibe.

F. hó 4-én délután 5 órakor Joó András simontornyai református lelkész a múzeum megteremtője, a rendezéssel teljesen elkészülvén - átadta a múzeumot - a múzeum egyesületnek. Ez ünnepélyes alkalomra megjelent a város részéről Dr. Szentesi Tóth Kálmán polgármester, Madarász Imre református lelkész, a múzeum egyesület elnöke; a helybeli sajtó képviselője, Györfi István tanár Budapestről, a nemzeti múzeum néprajzi osztályának asszisztense; a helybeli társadalmunkból a kultúra iránt érdeklődő hölgyek és urak elég számban Madarász Imre egyesületi elnök beszédében fejtegette a múzeumnak nevelő és oktató hatásait - ígéretet tett, hogy a gyönyörű ambícióval alig két év alatt pénz nélkül megteremtett múzeum ügyét mindenkor a szíven fogja viselni - és a Nagykunságra kiterjedő kultúr gyűjtővé igyekszik lenni. Végül meleg szavakkal méltatta Joó András egykori káplánjának a múzeum megalkotása körüli érdemeit, a mellyel a mi pátriánkban örök nevet biztosított magának. Szólt még röviden Györfi István tanár is, idézve Seemayer Villibald nemzeti múzeumi néprajzi osztálya igazgatójának a bírálatát a múzeumunkról, hogy a néprajzi osztály maga megér 6000 koronát. O is ismerte az összes vidéki múzeumokat, - nyugodtan mondhatja, hogy csak a debreczeni és hódmezővásárhelyi gazdagabb - a szegedi is aránylag szegényebb, bár ennek oka az 1879-iki szegedi árvíz, a mi az egész várost elpusztította. Gratulál Joó Andrásnak, hogy ilyen szép múzeummal ajándékozhatta meg Karcagot.

A tárgyak közül rendkívül értéke van egy bronzkori leletnek; a néprajzi dolgokból nagy értékkel bír a mennyezetes ágy, pompásan hímzett párnáival. Szép az edény gyűjtemény és a kulacsok csoportja.

Joó András és Veres Rébék nénénk nevei egyforma joggal foglalhatnak helyet azokban az elősmerő sorokban, a mikkel majd sok idő múltával valamelyik becsületes krónikás fogja megírni ennek a szép múzeumnak a történetét.

Egy karcagi asszony, a kinek egyszerű lelkében csodálatosképpen fejlődött ki a régiségek kultusza és egy nem idevalósi férfiú érdemesek arra, hogy itt őszintén köszönetet mondjunk nekik azért, hogy a magyar műveltségnek - közelebről Karcag városának ilyen szép intézményt ajándékoztak.”

A KARCAGI GYÖRFFY ISTVÁN NAGYKUN MÚZEUM TÖRTENETE

A 19—20. század fordulóján a Nagykunságban is felmerült a múzeum alapításának gondolata. E gondolat 1906-ra érett meg igazán. Ebben az esztendőben a Nagykunsági Hírlap november 17-i számában Györffy István aláírásával jelent meg egy felhívás „*Alakítsunk Nagykun Múzeumot!*” címmel, amelyet 1907-ben önálló kiadványként újra megjelentetett. A karcagi születésű későbbi jeles néprajztudós ebben hívta fel a város közvéleményének figyelmét a múlt emlékeinek megőrzésére. „A történetírás kincsesbányái a régi írások. Hány helyen takartak már szalonnát a tudomány szempontjából megbecsülhetetlen régi oklevélbe, mert „hiszen semmi haszna nincs már az efféle ócskaságnak, ki tudná már ezt elolvasni is! Milyen szép dolog volna mindezt összegyűjteni! Egyrészt őseink iránt való tiszteletünket rónánk le, másrészt pedig tanulságot merítenénk belőle, mert minden régi tárgy egy kis mécs, mely többé-kevésbé bevilágítja a múlt sötétjét. De jelenünknek s főképp közelmúltunknak is mennyi megőrzésre méltó tárgya volna a néprajzi tárgyak! Jelen kultúránknak minden emlékét meg kellene őrizni. Vagy magát a tárgyat, vagy képét, hogy majd a jövő nemzedék lássa, és tanuljon róla. Hisz minden nap elpusztul valami, amit érdemes lett volna eltenni!

A legelő elosztásával varázsütésre eltűnt nomád életünk idáig nyúló minden képe! Tudnánk-e mutatni gyermekeinknek legalább egy tenyérynyi fényképet azokról a híres kunsági karámokról, kontyos nádkunyhókról, amiket mint Ázsiából hozott kultúránk utolsó emlékeit, még saját szemünkkel láttunk! Akad-e még a Kunságon ember, aki elő tudna mutatni egy kun süveget? Négy vármegyét is meghányhatnánk olyan búzás szuszíkokért, mint amilyen nálunk látható három. Pedig ezek sem maradnak már sokáig fenn! Mindezen dolgokat fényképen kellene megőrizni az utókor számára.”

E felhívás is felgyorsította azt a jelentős gyűjtőmunkát, amely ebben az időszakban indult a városban. A múzeum szervezésében kitűnő partner volt Joó András segédlelkész, aki már korábban is foglalkozott a régi tárgyak összegyűjtésével. 1907. április 28-ra összehívták a Nagykun Múzeum Egyesület alakuló közgyűlését. Ekkorra — nem egészen fél esztendei gyűjtőmunka eredményeként — már több mint 600, többségében néprajzi tárgy jelezte a helybeliek lelkesedését. Az alakuló közgyűlés résztvevői megtekinthették a református leányiskola két helyiségében ideiglenesen elhelyezett tárgyakat. A Múzeum Egyesület akkori támogatói között elsősorban Karcag város értelmiségének legjelesebbjeit fedezhetjük fel.

Az alapszabály szerint az egyesület célja a „Karcagon megindult múzeumi mozgalom erkölcsi és anyagi támogatása. A múzeum iránt a közönség érdeklődésének felkeltése, fejlesztése, a múzeum közművelődési hatásának terjesztése úgy a székhelyen, mint a többi nagykun városban.” Az egyesület irányító szerve az elnökből és nyolc tagból álló választmány volt. Ideiglenes elnökként az okiratot Madarász Imre református lelkész és Kónya Sándor főgimnáziumi segédtanár mint ideiglenes jegyző írta alá. Az egyesület működéséhez az anyagi háttér mellett szükség volt az intézményre válasra. A tárggyűjtés kezdeti lendülete megalapozta a későbbi gyűjtemény tárgyi anyagát.

Egy korabeli helyi lap ekképpen számolt be a jeles eseményről: „A mai napon tartja legelső gyűlését városunkban egy nagykun múzeum létesítésére tömörült, előretörő nemes gárda, mely fölülmelkedvén a hétköznapi nembánomságon, úttörő munkára vállalkozott. A múlt emlékei iránt való rokonszenv bár nem holt még ki egészen közülünk, nemes hatásának élvezésére az általános közöny miatt nem volt érzékünk. A szemünk elé került régiségek mellett egykedvűen haladtunk el, de meg nem állapodtunk; leggyakrabban figyelmünkre sem méltattuk azokat. Hogy közgyűjteménybe összehordjuk a tudás és tapasztalat eme vívmányait, a kedély, értelem vagy a gyakorlati használhatóság tanulságos és becses emlékeit, arra meg éppen nem is gondoltunk, még

kevésbé, hogy kutatások eszközlésével hódítsuk vissza hatalmunkba a múlt idők *sajátosságait, érdekesebbnél érdekesebb maradványait, művészeti tárgyait és használati eszközeit.*

Egyesek kegyelettel őrizték, rejtegették az ősoktól birtokukba jutott régiségeket, s ünnepnapszámba ment, ha azokat bizalmasainak, féltékenyen bár, néha-néha megmutogatták. Mindamellett azonban kétségbevonhatatlanul igaz azon föltevésünk, hogy sok érdekes régiség kallódott el már avatatlan kezekbe jutás miatt.

De tény az is, hogy még találhatók, éspedig tekintélyes számban, főleg néprajzi emlékek és régiségek, melyeknek összegyűjtése és megőrzése, közismertté tétele céljából becsülendő tevékenységet fejtett ki már eddig is Joó András helybeli segédlelkész.

Az ő kezdeményezésének, felszólításának, fáradságot nem ismerő buzgalmának rövid idő alatt meglepően szép eredménye lett. Ma már hétszázon felül van a gyűjtemény darabszáma, melyek befogadására ideiglenesen az ev. ref leányiskola épületében juttatott helyet az egyház vezetősége. Két kisebb helyiséget tölt meg már a gyűjtemény, mely a mai napon tartandó alakuló gyűlés előtt megtekinthető.

Akinek szívében él a múlt idők emlékei iránti kegyeletos érdeklődés, mutassák ki ezt a létesíteni szándékolt kun múzeum mai alakuló gyűlésén való megjelenésükkel, és azzal, hogy az egyesület tagjai sorába beiratkoznak. A tömeges megjelenés annak bizonyosága lesz, hogy a tervbe vett kulturális mozgalom horderejét mindannyian felismertük, méltányoljuk elődeink, önmagunk és utódaink érdekében.

A jelennek hármas feladat jutott osztályrészül. Gondoskodnia kell önmagáról — elsősorban; visszaemlékezni elődjére, a múltra, éspedig lehetőleg — kegyelettel; egyengetni útját az utódnak, a jövőnek, éspedig előrelátó szeretettel.

Ilyen értelemben lévén, üdvözöljük a nagy kun múzeum létesítésére egybesereglőket, s tanácskozásaikra a messze jövőre kiható áldásos sikert kívánunk.”

Joó András 1913-ban elkerült Karcagról, az egész gyűjteményt a korábbi munka folyamán is sokat segítő társra, özvegy Balogh Ferencné Veres Rébék asszonyra bízta. Az ekkor megjelenő Érdekes Újság így méltatta a múzeumot „Gyönyörűség végigjárni azt a két termet, amelyben a kunmagyarság életére vonatkozó mindenféle emlékek és tárgyak gazdag gyűjteményét együtt látjuk. S ez a szép kis múzeum, melyre büszke lehet Karcag városa, két lelkes vidéki embernek köszönheti a létezését. Az egyik, aki a múzeumot tudományosan berendezte, és a gyűjteményeket szakszerűen katalogizálta, egy fiatal református pap, Joó András volt, annak a lelkes és művelt vidéki magyar ifjúnak a típusa, melynek a kultúra iránt való naiv és önzetlen rajongása teszi ki egész életének tartalmát. A másik, aki a fiatal református pap irányításával úgyszólván az egész múzeumot egymaga összehordta, és házról házra járva buzdította ismerőseit a múzeumi tárgyak ajándékozására, Vörös Rébék asszony volt. „

Az első világháborút ugyan túlélte a tárgye gyűttes, ám ekkor már az idős Rébék asszony nem tudta gondját viselni. Így 1920-ban Györffy István ismét pártfogásába vette az összegyűjtött anyagot. Levélben fordult Bátky Zsigmondhoz, a Néprajzi Múzeum akkori főigazgatójához, s kezdeményezte a tárgyaknak a Néprajzi Múzeumba való szállítását, illetve letétként történő elhelyezését és konzerválását. Bátky 1920. szeptember 16-án levélben fordult a karcagi tanácshoz: „Minthogy tudomásunk szerint a Karcag város tulajdonát alkotó múzeum kellő konzerváló anyag hiánya miatt ez idő szerint a szükséges gondoskodásban nem részesülhet, amiből kifolyólag a gyűjteményt helyrehozhatatlan kár érheti, a M. N. Múzeum Néprajzi Osztálya nevében azt a tiszteletteljes ajánlatot teszem a tek. városi Tanácsnak, szíveskedjék a gyűjteményt a múzeumban lévő egyéb leletek mintájára a mellékelt kötelezvényben vállalt feltételek mellett ideiglenes letétképpen a M. N. Múzeum Néprajzi Osztályának gondjaira bízni. Ezáltal nemcsak a gyűjtemény épségben maradása biztosíthatnák, hanem nagy nemzeti és tudományos érdek is szolgálna, amennyiben a nálunk sűrűn megforduló *külföldi érdeklődőknek* és szaktudósoknak is *rendelkezésre állna.*” Bátky kérésére Karcag város Tanácsa az ajánlatot elfogadta, és 1921. március 1-én Kovács Lajos tanácsnok, a múzeum öre, valamint Pálfi Lőrincz pénztáros átadta a gyűjteményt a múzeum képviselőjének, Györffy Istvánnak. A tárgyakat három csoportba osztották: „1. melyek elvitetnek és Budapesten kiállítatnak, 2. melyek elvitetnek, de nem állítatnak

ki, 3. nem vitetnek el s továbbra is a város őrizetében maradnak.” Ez utóbbi csoportba elsősorban vitrinek, szekrények és néhány kép, zászló tartozott.

A gyűjtemény azonban nem maradt sokáig az országos gyűjtőkörű múzeum gondozásában. Karcag város értelmiségének múzeum iránt érdeklődő része az elszállítás szükségességét, a konzerválás és gondozás előnyeit nem látta be. Így hamarosan egy tevékeny gimnáziumi tanár, dr. Soós Adorján vette kezébe az ügyet, s amikor a karcagi Kultúrpalota épült, rávette a város vezetőit, kérjék vissza a tárgyakat a Néprajzi Múzeumtól. A méltó megőrzés és a kiállíthatóság kedvéért Soós Adorján ösztönzésére Dr. Hajnal István városi főjegyző, későbbi polgármester a kultúrpalotában egy termet és egy körfolyosót terveztetett és építtetett a múzeum számára. S miután 1926-ban az épület elkészült, Soós Adorján a város megbízásából 1927-ben Pestre utazott a gyűjtemény tárgyainak átvételére. Visszaemlékezésében ezt írta: *„Sajnos, azoknak már felét sem találtam meg, amint a Joó András-féle katalógusból megállapíthattam.” Az akkor 1171 tárgyból és 154 darab könyvből és iratanyagból álló gyűjteményt hazaszállította Karcagra. Később a múzeum akkori állapotáról így vallott: „A múzeum tehát az én időmben nem volt olyan nagy, de csinosan volt berendezve. Mindenütt szürke vászonnal bevont dobogókon álltak a tárgyak. Legszebbek voltak a nagykunági hímzések, ezekből volt vagy 18—20 darab, és a kerámia volt különösen képviselve. Az egyik sarokban volt egy berendezett kun szoba.”*

1934-ben Soós Adorján is elkerült Karcagról, s ekkor tanártársa, Szász Béla vette át a gyűjtemény gondozását, amelynek pusztulásáig, 1944-ig vezetője volt. 1940-ben kezdődött meg az állandó hellyel korábban sem rendelkező múzeum vándorlása. Katonák foglalták el a polgári leányiskolát, így az iskolának be kellett költöznie a Kultúrpalotába. A kiszorult múzeumi anyagot átköltöztették a gimnázium melletti polgári olvasóköri épületének pincéjébe, ahol már természetesen csupán raktározta az anyagot, kiállításról nem lehetett szó. Az addig is sokat hányódott gyűjtemény a második világháború során szinte teljesen elpusztult. Ezt megelőzően, a gyűjtemény pusztulása előtt pár héttel olvashattak a karcagiak egy érdekes tervről, a karcagi szabadtéri múzeum ötletéről.

„Karcagon régóta foglalkoznak azzal a gondolattal, hogy a városháza padlásán hányódó Nagykun Múzeum nagy értékű anyagát egy szabadtéri múzeum keretébe építik bele. Az a terv, hogy a kúpusztulóban levő szélmalomok egyik utolsó szép példányát, amely a Karcag-hortobágyi földút mellett, a város alatt áll, megmentik a lebontás elől, emeletein berendezik a Nagykun Múzeumot, körülötte pedig felépítenek egy Nagykun Skanzent. A szélmalomot övező zombékos lapos, igen alkalmas arra, hogy életre keltsék benne a hajdani vízinvény-világot, az újjáéledő nád- és sásrengetegben aztán élethűen lennének elhelyezhetők a 'rétes emberek': a pákászok, madarászok, csikászok, halászok és darvászok készségei. A pákáskunyhó és csónak, az ingólápon való járást elősegítő több ágú tapogató bot, a lápmetsző, amivel lápi kutat nyitottak, a madarászok hurkai, csapdái, tőrei, a réti méhészek primitív kasai, stb. De megférnének a szélmalom körül a szilajpásztorok enyhelyei, kontyos nádkunyhói és helyet kaphatna itt a maga 250 éves valóságában a kiveszni induló bogárhátú, szalmatetősi ól, tanya, benne az ősi tűzhely típusok, a gátoros, pitar-konyhás földház, s a tanyai gazdálkodás egyéb első emlékei.

A Karcagon élő nagy képességű fiatal néprajzi író, Szűcs Sándor, bizonyára alkalmas volna a nagykun szabadtéri múzeum megszervezésére, s ha a város vezetőségében nagyobb érdeklődés és érzék, a város közönségében pedig egy parányi áldozatkészség jelentkezne, az utolsó pillanatban meg lehetne menteni valamit ebből az elsüllyedő világból is. A hortobágyi múzeumnak pedig méltó társa születne a karcagi skanzenban.

A háborút követően megindult az elpusztult múzeum újjászervezése, ennek azonban még két alapvető feltétele hiányzott — az alkalmas vezető és a megfelelő épület. Ekkor egy karcagi újságban felhívást tettek közzé, s kérték, hogy „akik a nagy értékű múzeum anyagából bármit szívesek voltak megmenteni, a városházán a hajdúk szobájában adják le. Mivel megállapítást nyert az, hogy sokan vittek el a múzeum anyagából, nyomtatékosan felhívunk mindenkit, hogy tegyen eleget a felszólításnak, nehogy bűnvádi feljelentést kelljen tenni ellenük.”

A felszólításnak nem sok sikere lett, így 1947 őszén Dr. Dósa Balázs polgármester újabb kísérletet tett a múzeum anyagának visszaszerzésére. E második felhívás — bár hatására több tárgy került be újra a gyűjteménybe, mint korábban — az előzőhöz hasonló sikerrel járt.

Karcag városa a Múzeumok és Műemlékek Központjának sürgetésére az 1950. évi költségvetésében már 20.000 forintot különített el a múzeum céljaira. Már ebben az évben felmerült, hogy a város közepén álló Bogdi-Papp kúriát — a jelenlegi múzeumi épületet — múzeumi célokra kell hasznosítani. Ekkor azonban még nem költözhetett ide az intézmény, mert az épületben a háború során kialakított kórház sebészeti osztálya működött. A második világháborút követő gyűjtőmunka eredményeként bekerült anyagnak, a kiállításnak — az új kórház elkészültéig — a Horváth Ferenc utca 7. szám alatti ház emeletén biztosított helyet a város tanácsa. Ugyanekkor a város a múzeumi központtól megfelelő muzeológus szakembert kért.

1950 decemberében került Szegedről Karcagra az irodalomtörténész Péter László, aki meggyorsította az intézmény újjászervezését, amely ekkor született újjá. A múzeum az ő javaslatára vette fel Györffy István nevét. Györffy halálának 12. évfordulóján, 1951. október 4-én megnyílhatott a nagykunsági népeletet két teremben bemutató első állandó néprajzi kiállítás. A pásztorélet, a földművelés, a viselet, a konyha eszközei mellett a közönség megtekinthette néhány kismesterség eszközeit, tárgyait is.

Péter Lászlót 1952 márciusában a „háromföld tudósa”, Szücs Sándor követte az igazgatói székben. Az ő igazgatói működése során nemcsak a tárgyi gyűjtemény fejlesztésére volt gondja. „Múzeumi szakkörében nemcsak olyanok nőttek fel, akik egész életükben megőrzik majd a múlt, a néprajz iránti érdeklődésüket, hanem olyanok is, akik egész életükre a tudomány szolgálatában állottak, vagy kívánnak állni.”

1964-ben a karcagi múzeum nyugállományba vonult igazgatóját a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékén frissen végzett néprajzos, Bellon Tibor követte, aki három évtizeden keresztül állt az intézmény élén. A harminc év során a korábban megkezdett munka beérett. A múzeum 1968-ban — a kórház új épületének megépülését követően — végre átköltözhetett a Bogdi-Papp kúriába. Ennek köszönhetően a korábban megkezdett tárgygyűjtés folytatásaként szebbnél szebb bútorok, s más tárgyak kerültek a gyűjteménybe. 1973-ban a felújított épületben megnyílhatott az új állandó kiállítás, a *Nagykunsági krónika*, amely a régió népeletének keresztmetszetét adta.

A harminc esztendő során a tárgyi anyag mellett jelentősen gyarapodott a könyvtári állomány és az adattár. A gyűjteményt ma ötezernél több könyv, kiadvány, s közel háromezer adattári tétel egészíti ki.

A múzeum a hatvanas-hetvenes években vált igazán alkalmassá időszak kiállítások rendezésére, ekkor teremtődtek meg a feltételek a kiállítások rendezésére. Az időszak kiállítások elsődleges célja az volt, hogy a helyi értékeket, főképpen a Nagykunság értékeit mutassák be. A múzeumban emellett azonban szép számmal rendeztek más tájak, vidékek múzeumainak anyagaiból is kiállítást. Saját anyagából — elsősorban a Nagykunság népművészetét bemutató tárgyaiból — rangos vándorkiállítást állítottak össze, amelyet az ország szinte valamennyi nagyobb településének múzeumban bemutatottak.

1984-ben, Györffy István születésének 100. évfordulója alkalmából a múzeumban a második állandó kiállítás is megnyílt, amely a névadónak állít emléket, aki a magyar néprajztudományban legalább olyan fontos munkát végzett, mint a kortárs Bartók Béla és Kodály Zoltán a magyar népzene felgyűjtésében, megmentésében. 1995-ben ismét változás következett be a múzeum vezetésében. Bellon Tibor a szegedi József Attila Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének 1994-től főállású docense lett, így helyére Nagy Molnár Miklós került.

Az évek során az egykori kúria, a múzeum épülete igen rossz állapotba került, ezért azt 1998-ban Karcag Város Önkormányzata felújíttatta. Ugyancsak ekkor újították fel az épület egész hosszában húzódó pincét. 2000. év augusztusában a *Nagykunsági krónika* című állandó kiállítást felváltotta *A kunok évszázadai* című új kiállítás.

A külső felújítás után időszerűvé vált a belső tér rendbe tétele is. Erre 2010-ben került sor a *Jászkun kapitányok nyomában* projekt keretein belül. A megújult múzeumban 2012 november 2-ánnyílt meg az új állandó kiállítás a *Kunok öröksége – Népelet a Nagykunságban* címmel.

2013 január elsejével megszűnt a megyei múzeumi szervezet és a múzeumot Karcag Város Önkormányzata vette át.